

• nghÁ» cá»sa cá»su nguyá»†n, cá»su an vÁ cá»su siÁ»u

Á»ng gÁ»p cá»sa ThÁ»ch Nhá»t Tá» «
22/02/2017

Ý ngh)a c»sa c»su nguy†n, c»su
an và c»su siêu

* Thích Nh-t

Tê

I. Ý ngh)a c»sa c»su nguy†n

Trong Ph-t giáo, các tê ngi "c»su nguy†n,"

"c»su xin" hay "°Úc nguy†n" °ác hiÁ»u Óng ngh)a vÚi thu-t

ngi "pràrthanà" (Sanskrit) hay "patthanà" (Pali). Pràrthanà

b†t nguÓn tê g†c "pra + arth" có ngh)a là °Úc nguy†n, °Úc mu†n, mong

c»su, c»su xin. C»su nguy†n, c»su xin hay °Úc nguy†n là mùt trng thái tâm lý mong

mli mùt iÁ»u gì ó s½ °ác thic hi†n, s½ °ác thành tưu hay diÁ»n ra theo ch» ý

c»sa ng°Ýi mong ái. Nó ph†n ánh mùt thái Ú mong chÝ mùt sñ ki†n diÁ»n ra theo

ch» ý c»sa ng°Ýi có °Úc mong.

Á

Á

Theo jo Ph-t, tùy theo Ñi t°ãng

và mác tiêu c»sa °Úc mu†n, c»su nguy†n có thÁ trß thành mùt trng thái tâm lý

"tham" tét mong mu†n gÓm thâu vÁ cho mình, gia ình mình, ng°Ýi thân

mình, hay mùt trng thái tâm lý "vÉ tha" mong cho ng°Ýi khác, chúng

sanh °ác iÁ»u lãi ích, an lịc và hnh phúc. Nói cách khác, b†n thân c»sa sñ c»su

nguy†n mang tính cách trung tính vÁ ph°ng di†n jo éc. Tính ch†t jo éc c»sa

c»su nguy†n °ác xác Ęnh t†t hay x†u tùy thuÚc vào mác tiêu c»sa nó cing nh° h†

quĘ c»sa nó diÁ»n ra Ñi vÚi Ñi t°ãng °ác mong c»su. Nzu các °Úc mong c»sa c»su

nguy†n h°Úng vÁ t° lãi, t° hũu, cho cái ta và cái ta sß hũu thì c»su nguy†n

trong tr°Ýng hãp này là mùt lòng tham, Óng ngh)a vÚi tham ái (patthanà

vuccati ta.nhà,Á tác

ph©mMahàÁ NidesaÁ I.

316-37). Nói cách khác, c»su mong nhing iÁ»u x†u xa cho mác tiêu vÉ k-, t° hũu,

thì c»su nguy†n s½ Óng ngh)a hay mang tính ch†t c»sa lòng tham (patthana

lakkha.no lobho,Á tác

ph©mÁ Nettippakara.na,tr.27).

Ng°ác lịi, các °Úc mị m°a hòa gió thu-n, nông dân °ác mùa, †t n°Úc hòa bình

và thç giÚi hçt chíçn tranh là các sñ mong c»su "thi†n" (kusala)

vì tính cách vÉ tha c»sa mác tiêu mong °Úc. P ãy, sñ c»su nguy†n h°Úng çn phúc

lãi và hnh phúc c»sa ng°Ýi khác, mong iÁ»u vui và an lành çn vÚi xã hÚi loài

ng°Ýi, hoàn toàn không có bóng dáng c»sa lòng vÉ k-, tóm thâu vÁ cho mình. MÙt °Úc

nguy†n nh° v-y là °Úc nguy†n chánh áng và mang tính cách thi†n ích.

II. C»su nguy†n th†p

kém và c»su nguy†n cao th°ãng

Nh° vëa trình bày, b†n ch†t jo

éc c»sa c»su nguy†n s½ °ác phân Ęnh tùy theo ý t°ãng hay ch» tâm mong °Úc c»sa

ng°Ýi c»su nguy†n. Nzu Ñi t°ãng và mác tiêu c»sa mong °Úc °ác phân ra t†t và x†u

thì c»su nguy†n hay °Úc nguy†n cing theo ó °ác phân thành 2 loji: th†p kém và

cao th°ãng.

C»su nguy†n th†p kém là lòng

mong °Úc nhĩng iÁu bñt chính, nhĩng gì có hị cho nhân quşn, xã hÙi, nhĩng gì i ng°ác lịi lãich cça sñ òng. MÙt °Úc muñn giçt ng°Ýi (dù là k» thù), c°Úp ojt tài sñn cça ng°Ýi khác, chiçm ojt vã/chÓng ng°Ýi khác, lëa £o ng°Ýi khác b±ng lÝi nói v.v. là nhĩng °Úc muñn thñp kém vÁ jo éc. Nhĩng cşu nguyçn cho chiçn tranh x£y ra, cho ng°Ýi khác b£ giçt chçt, bçnh t-t, tán gia bñi sñn, cho nhĩng món lãil Ûc bñt chánh, phi pháp cho mình, gia ình mình, ng°Ýi thân mình, cÙng Óng mình, xã hÙi mình và ãt n°Úc mình v.v. Áu là nhĩng thë cşu nguyçn hay °Úc muñn tráil lịi vÙi sñ phát triãñ jo éc bñn thân và cÙng Óng, do ó °ác xem là các °Úc muñn hay cşu nguyçn thñp hèn. Có nhiÁu lÝi cşu nguyçn xñu ã trñ thành nhĩng lÝi nguyãñ rça, trừ »o, th° çm, ã hị ng°Ýi khác. Có lÝi cşu nguyçn phñn ánh tháil Û bñn x»n, v£ k÷, cá nhân và không tùy h÷ vÙi thành công và hñnh phúc cça ng°Ýi khác. Tñt c£ nhĩng °Úc nguyçn nh° v-y Áu thuÚc thñp kém, và không có giá tr£ jo éc.

Cşu nguyçn cao th°ãng, tráil lịi phát xuñt tẽ ãm lòng vô ngã, v£ tha, tẽ tình th°ing không phân biçt giÙi tính, giai cñp xã hÙi, không phân biçt thân sĩ, bñn thù, ch£ vì mang lịi lãich, phúc lãil và niãñm an vui cho ng°Ýi khác v.v. Đó là nhĩng cşu nguyçn hay °Úc muñn thiçn và jo éc. Nhĩng °Úc muñn cho chiçn tranh chñm dët, không còn cñnh máu Ò, không còn cñnh sát hị con ng°Ýi, Ûng v-t và môi tr°Ýng; nhĩng °Úc muñn cho hñnh phúc ôi lëa cça k» khác °ác lãu bãñ, cñnh chia r», phân hóa trñ nên oàn tả, liên kçt nhau; nhĩng °Úc muñn cho míi ng°Ýi có công ñn viçc làm Òn Ënh, không ai c°Úp bóc séc lao Ûng và tài sñn cça ai, míi ng°Ýi th°ing yêu, ùm bñc và giúp á nhau v.v. là nhĩng °Úc muñn hay cşu nguyçn cao th°ãng, và có giá tr£ jo éc.

Theo lÝi Ph-t dñy, có nhiÁu nguyên nhân d«n çn các °Úc muñn hay cşu nguyçn thñp kém và cao th°ãng. Trong bài kinh nói vÁ các hñt giñng tâm thuÚc bÙ T ng Chi (A. V. 213) éc Ph-t °a ra m°Ýi nguyên nhân sâu xa d«n çn các °Úc muñn và cşu nguyçn thñp kém. M°Ýi nguyên nhân ó là: (1) quan niçm sai lşm, (2) t° duy sai lşm, (3) lÝi nói sai lşm, (4) hành vi sai lşm, (5) l-p nghiçp phi pháp, (6) n x lñc sai lşm, (7) chú tâm sai lşm, (8) thiãñ Ënh sai lşm, (9) kiçn thëc sai lşm, (10) tñ do sai lşm. M°Ýi nguyên nhân này thñc chñt có nguÕn gñc sâu xa tẽ quan niêm sai lşm. Chính "quan iãñm" là chç não cça nh-n thëc và hành Ûng. MÙt khi nh-n thëc sai thì hành Ûng trñ nên nguy hị cho jo éc và phúc lãil cça ng°Ýi khác. Ví dã khi mùt ng°Ýi nào ó nh-n thëc sai lşm r±ng giçt ng°Ýi, c°Úp cça, quan hç tình dãc phi pháp, nói láo ã lëa gñt ng°Ýi, uñng r°ãu, hút thuñc và ñn chñi xa x£, là không có hị hay không tráil vÙi nguyên t°c jo éc c ñn bñn cça xã hÙi loài ng°Ýi, thì ch°c ch°n r±ng ng°Ýi ó không nhĩng có nhĩng °Úc muñn xñu ác, tÕn hị tha nhân và xã hÙi mà còn có thã có các hành vi bñt thiçn, ã em vÁ lãil ích v£ k÷ cho bñn thân mình. Trong tr°Ýng hãp này, ng°Ýi cşu nguyçn hay có °Úc nguyçn thñp kém s½ bñt chñp lu-t pháp, làm nhĩng iÁu bñt chính, tÕn hị cho jo éc xã hÙi. Do ó, ã ch-n éng các cşu nguyçn hay °Úc muñn xñu xa ó, tr°Úc nhñt và hñn bao giÝ hçt, chúng ta nên phát triãñ quan iãñm chân chánh (sammã-di.t.thi). Nói cách khác, quan iãñm chân chánh là şu mñi cça tñt c£ hành vi jo éc em lịi lãil ích cho bñn thân và tha nhân.

Cing trong bài kinh trên, éc Ph-t trình bày 10 nguyên nhân cça °Úc muñn hay cşu nguyçn cao th°ãng, ó là: (1) quan niçm chân chánh, (2) t° duy chân chánh, (3) lÝi nói chân chánh, (4) hành vi chân chánh, (5) l-p nghiçp chân chánh, (6) n x lñc chân chánh, (7) chú tâm chân chánh, (8) thiãñ Ënh chân chánh, (9) kiçn thëc chân chánh, (10) tñ do chân chánh.

Quan niçm chân chánh °ác xem là yçu tñ d«n şu cça chín lojì chân chánh còn lịi. Theo lÝi Ph-t dñy, quan iãñm chân chánh là cái nhìn vÁ con ng°Ýi và sñ v-t d°Ùi ánh sáng cça nguyên lý duyên khñi hay t°ing thuÚc, không có mùt nguyên nhân khñi thçy, sanh ra muôn v-t. Quan niçm nh° v-y ánh Ò hoàn toàn mùt niãñm tin sai lşm vÁ mùt ãng tjo dñng, sanh ra sñn hà vi trã do ó ñm lñy cán cân th°ßng phñt jo éc con ng°Ýi. Ng°Ýi

có quan niÇm chân chánh s½ làm chệ b£n thân mình, không than trÝi trách ½t vÁ những au khỔ khách quan, vì nh-n théc rõ r±ng nguyên nhân cạ nó là những hành vi tham lam, sân h-n, si mê và tham ái trong hiÇn Ýi hay trong quá khế. Ng°Ýi có quan iẢm chân chánh cing nhìn th½y °ác ph°ing diÇn khác cạ cuÚc Ýi là tr½ng thái h½nh phúc và an l½c do v½ng bóng hoàn toàn các khỔ au tâm sinh lý. ĐÁ ½t °ác an l½c này, không thÁ c§u xin mÚt ½ng th§n linh ban giáng hay mua Ôi b±ng tiẢn b½c, danh v½ng, chęc s½c, trái l½i chẾ có phát triẢn chín iÁu chân chánh còn l½i (nh° ã nêu ß trên) mÚi giúp cho chúng ta có °ác an l½c và h½nh phúc th-t s½ và bÁn lâu.

Nói tóm l½i, n½u m°Ýi tà là những nguyên nhân, là ch½t xúc tác, là ch½t d«n ½o, là cÚi nguÓn cạ những nguyÇn v½ng hay c§u mong th½p kém thì 10 chân chánh là những nguyên nhân ng°ác l½i, mang l½i k½t qu£ an l½c và h½nh phúc cho mình và ng°Ýi, Ýi này và Ýi sau. Ng°Ýi Ç tí cạ éc Ph-t nói riêng, và ng°Ýi mong m½i t½n bù ½o éc nói chung nên phát triẢn 10 chân chánh Á s½ng an vui trong Ýi.

III. Khái niÇm c§u an và c§u siêu

Đ½o Ph-t không chú tr½ng ½n °Úc mu½n thu§n túy. Đ½o Ph-t chệ tr°ing hành Ùng th½c tiẢn. M-c dù trong ½o Ph-t có nhiÁu bài kinh d½y vÁ cách th½ nào Á ½t °ác an l½c và h½nh phúc trong cuÚc s½ng, cing nh° cách tu t-p Á sanh vÁ th½ giÚi cạ các éc Ph-t, khái niÇm "c§u an và c§u siêu" không những không ph£n ánh °ác iÁu trên mà còn có thÁ gây hiÁu l½m r±ng ½o Ph-t là ½o cạ c§u nguyÇn và van xin, ½o tùy vào tha l½c.

VÁ tẽ nguyên, khái niÇm "c§u an" và "c§u siêu" mÚi xu½t hiÇn g§n ãy trong giÚi Ph-t giáo ViÇt Nam. "C§u an" có ngh)a là en là "c§u cho mÚt ng°Ýi nào ó °ác kh½e m½nh và an l½c," trong khi "c§u siêu" có ngh)a là "c§u cho ng°Ýi ch½t °ác siêu Ù, °ác sanh vÁ th½ giÚi cạ ch° Ph-t."

Nh° v-y c§u an là s½ mong mu½n, là °Úc v½ng °ác kh½e m½nh, an l½c và h½nh phúc. Nó không giÚi h½n ß viÇc c§u cho ng°Ýi bÇnh sÚm lành m½nh, tai qua n½n kh½i, nh° nhiÁu ng°Ýi ã hiÁu l½m. ĐÁ °ác kh½e m½nh, tai qua n½n kh½i và s½ an l½c nÚi tâm, theo éc Ph-t là mxi ng°Ýi ph£i t½ trau dÓi Ýi s½ng ½o éc và trí tuÇ, phát huy các h½nh lãi tha, giúp á m½i ng°Ýi, s½ng an trã, chánh niÇm và t½nh théc trong t½ng phút giây cạ hiÇn t½i. Không hoài v½ng vÁ quá khế Á thoát kh½i th½ giÚi kinh nghiÇm au th°ing. Không hoài v½ng vÁ t°ing lai Á không lo âu và sã sÇt. S½ng mÚt cách sáng su½t, bình th£n trong hiÇn t½i Á kh½c ch½ m½i tham °u ß Ýi. Ng°Ýi s½ng °ác nh° v-y thì lúc nào cing "an" lúc nào cing kh½e m½nh, cing h½nh phúc, không c§n c§u nguyÇn và mong m½i cing °ác. Trái l½i, n½u chúng ta s½ng buông lung, sa ía, b½ r½i hiÇn t½i, không làm các iÁu thiÇn, trái l½i r½i vào con °Ýng tÚi lxi thì dù có c§u nguyÇn bao nhiêu cing không thÁ an Ôn °ác. Trên tinh th§n ó, Á tránh hiÁu l½m, kinh c§u an nên Ôi thành "kinh an l½c."

C§u siêu là nguyÇn v½ng hay °Úc mu½n mÚt ng°Ýi nào ó °ác siêu thoát hay sanh vÁ th½ giÚi ch° Ph-t. Do ó, chỉ "c§u siêu" có thÁ là hình théc vi½t ng½n cạ tẽ "c§u siêu Ù" hay "c§u siêu sanh" hay §y ç h½n "c§u siêu sanh T½nh Ù." Nh° v-y, c§u siêu là nguyÇn v½ng và °Úc mu½n nh½m tÚi chệ y½u là ng°Ýi quá c½. Trong các n°Úc Ph-t giáo B½c t½ng do chẾu £nh h½ng cạ pháp môn T½nh ĐÙ, các kinh °ác íc t½ng vào các íA tang và ám giỔ th°Ýng là kinh A-di- à, kinh ĐẾa T½ng và Vu-lan. T½ng kinh A-di- à chệ y½u là nh½c cho ng°Ýi ch½t nhÚ l½i pháp môn niÇm Ph-t thiẢn "nh½t tâm b½t lo½n" nh° là iÁu kiÇn tiên quy½t Á

vãng sanh TẾnh ĐÙ, Ấ h°ing linh n°ing theo ó niÇm Ph-t mà vãng sanh. Táng kinh ĐẾa Tjng mÙt m-t nh±m ôn lị công éc hiçu thêo cça bÔ-tát này, m-t khác phát huy và tu t-p m£nh Ắt tâm (Ếa = tâm Ếa). Khi táng kinh này, con cháu cça ng°Yi quá vãng °ác dẾp híc hĩi vÁ hiçu hịnh và còn có cị hÙi Ấ trau dÓi tâm táng cho thuŞn thắc. Đíc kinh Vu-lan Ấ híc hĩi tẼm g°ing báo hiçu -c biÇt cça ngài Mác-kíÁn-liên. Nói chung, các bài kinh trên không chẾ có tác dđng tNt cho ng°Yi quá cN mà hịh hçt làm nh±m giáo dắc cho thân quyçn cça ng°Yi chçt vÁ các ph°ing pháp tu t-p và làm ph°Úc. Theo jô Ph-t, không ai có thÁ siêu Ù cho ai. Không ai có thÁ giẾi thoát cho ai. Sñ cŞu nguyÇn chẾ mang tính cách biÁu t°ãng, thÁ hiÇn tẼm lòng th°ing kính và biçt ân Nĩ vÙi ng°Yi quá cN, và ß ph°ing diÇn khác nh±m nh̄c cho ng°Yi quá cN biçt vÁ quy lu-t sanh tí mà không còn quyçn luyçn thç gian, dÁ dđng ra i hay tái sanh. Do ó, Ấ tránh hiÁu lŞm, thu-t ngĩ "kinh cŞu siêu" nên Õi thành "kinh siêu Ù" hay "kinh siêu thoát."

Nói tóm lị, Ấ °ác séc khĩe

và an lịc, theo jô Ph-t, chúng ta ph£i tu t-p công éc, làm viÇc lành, sNng tịçt chç, ngç nghẾ n uNng thích hấp, an trả vào hiÇn tị, lẪy chánh niÇm và sñ tẾnh théc làm ph°ing chđm cça cuÙc sNng. Đ°ác nh° v-y thì sñ an lịc s½ hiÇn diÇn nh° ng°Yi bịn Óng hành cça ta trong cuÙc Ýi. T°ing tñ, Ấ °ác siêu thoát, mxi ng°Yi ph£i tñ trang bẾ cho mình các hành trang jô éc khi còn khĩe mịnh, Ấ khi cịn vô th°Yng çn, nh̄m m̄t xuôi tay, nghiÇp thiÇn cça chúng ta s½ d«n d̄t chúng ta tái sanh vÁ c£nh giÙi tNt hay vãng sanh vÁ c£nh giÙi cça ch° Ph-t. B ấy, không há có yçu tNt tha lĩc. TẼt c£ tùy thuÙc vào Ýi sNng jô éc, trí tuÇ và thái Ù sáng suNt cça chúng ta.

IV. CŞu nguyÇn và kçt qu£

Trong jô Ph-t, cŞu nguyÇn hay

°Úc muNn dù là jô éc và cao th°ãng cing có giá trẾ rẼt giÙi hịh, ß phịm vi cça ý chí, ché ch°a thÁ hiÇn cả thÁ ß hành Ùng. Đjô Ph-t do ó Á cao chç thuyçt hành vi jô éc có chç ý (cetana) nh° là nÁn t£ng cça các thành công và tojị nguyÇn trong cuÙc sNng. Nói cách khác, cŞu nguyÇn hay °Úc muNn dù tNt 1p çn âu nçu không có hành Ùng hay éng dđng cả thÁ cing trß nên vô ích. Híc thuyçt hành vi jô éc cça Ph-t giáo trên cị sß này ã óng vai trò quan trđng trong Ýi sNng jô éc cça con ng°Yi. Đjô Ph-t không dịy ta sNng vÙi nhđng °Úc muNn hay cŞu nguyÇn suông, trái lị dịy ta các ph°ing pháp cả thÁ Á biçn niÁm mị °Úc chân chánh và cao 1p trß thành hiÇn thĩc.

Trên tinh thŞn hành Ùng là

quan trđng, °Úc muNn là phá thuÙc, jô Ph-t ã dịy chúng ta sNng vÙi mùt thái Ù tñ tin vào các hành thiÇn và jô éc cça b£n thân trong viÇc mang lị hịnh phúc và sñ tojị nguyÇn trong Ýi. MÙt khi hiÁu °ác jô lý nhân qu£ cça Ph-t, ngh)a là hiÁu r±ng không có ai cŞm cân cuÙc sNng th°Bng phjt, ngoài chính hành vi thiÇn ác cça chúng ta, ng°Yi Ph-t tí không ph£i mẼt thÝi giY Ấ cŞu nguyÇn hay °Úc muNn này nĩ. Nçu thŞn linh không thÁ giúp °ác hí trong các hành vi bẼt thiÇn nçu có cça hí, thì thĩ hĩi làm sao hí có thÁ céu giúp °ác chúng ta. ThŞn linh và th°ãng ç nçu có cing không sNng ngoài quy lu-t nhân qu£ t°ing duyên. Do ó, ng°Yi Ph-t tí không dịy gi ph£i trông chÝ vào mùt quyÁn n ng bẼt th-t cça th°ãng ç, chứa trÝi, m¹ sanh m¹ Ù, éc ông, éc bà v.v. Ng°Yi Ph-t tí ý théc sâu s̄c r±ng, mùt khi ã tịo nghiÇp ác, dù có van xin, chúng ta cing ph£i là ng°Yi g-t hái kçt qu£ au khÔ cça nó. Không ai có thÁ ánh Õ quy lu-t muôn Ýi này. Sau ấy là mùt ojn kinh cho thẼy rõ iÁu ó:

"Nçu ai làm 10 nghiÇp

ác, rÕi mùt quŞn chúng ông £o çn cŞu kh©n van xin, thành kính mong r±ng ng°Yi Ẽy s½ °ác sanh thiÇn thú. Sñ cŞu kh©n nh° v-y là vô ích. Làm 10 nghiÇp ác ph£i rjị vào ía xé. Sñ thÁ nh° có mùt ng°Yi qu ng t£ng á vào hó n°Úc, rÕi nhiÁu ng°Yi çn cŞu kh©n van xin cho t£ng á Ẽy °ác nÕi lên. Sñ cŞu kh©n nh° v-y là

vô ích. Vì tưng á, vùi séc n-ng cạ nó, không thã nõi lên, không thã trôi vào bÝ nh° Ýi c§u kh©n. Cing v-y, tjo 10 nghiÇp ác thì phÿi rji vào la xé "(T°ing ñng IV, 313).

▷ ây Ýi cạ Ph-t nh±m xác

quyçt r±ng hành vi ác và bÿt thiÇn là nguyên nhân gây ra các h-u qu£ khÕ au, mà ng°Ýi ã tjo ra nó phÿi gánh chÿu trong Ýi cạ mình, dù hiÇn tji hay vÁ sau. Séc gia trì và c§u nguyÇn trong tr°Ýng hãp này không có giá trÿ jø éc nào c£. Bßi 1½, nçu c§u nguyÇn có kçt qu£ thì ch̄c ch̄c r±ng những ng°Ýi triÇu phú, t± phú trên thç gian này phÿi là những ng°Ýi siêu sanh tr°Úc nhÿt, °ác hçt tUi tr°Úc nhÿt, do tián rêng bián bçc cạ hç tung ra trong các buõi c§u nguyÇn tôn giáo.

Theo éc Ph-t, nhân qu£ là ng°Ýi

th©m phán tuyên án au khÕ cho ng°Ýi ã tjo ra nghiÇp xÿu ác và ban th°ßng hçnh phúc cho ng°Ýi hián l°ing. Vÿ th©m phán này không thã bÿ các hình théc hNi IU thç gian tác ùng, ã cÿi en thành tr̄ng, ã tr̄ng án, nh° trong các tr°Ýng hãp cạ pháp lu-t Ýi. Vÿ th©m phán cạ nhân qu£ rÿt công minh, chính xác và không l§m l«n trong khi phán quyçt nghiÇp báo cạ các hành vi thiÇn ác.

VÁ ph°ing diÇn c§u nguyÇn hay

°Úc muñn thiÇn, éc Ph-t cing kh³ng Ënh r±ng c§u nguyÇn vÁ iÁu thiÇn mà không nç lçc thñc hiÇn thiÇn cing trß nên vô ích và không có kçt qu£ nào c£. Trong các buõi c§u nguyÇn cao 1p, th°Ýng ng°Ýi ta mong mõi cho mình nào là có séc khĩe, sñng thĩ, có danh thçm tiçng tñt, có °ác s̄c 1p, có hçnh phúc v.v. Đéc Ph-t kh³ng Ënh r±ng những thè này không thã do c§u nguyÇn hay °Úc muñn suông mà có °ác:

"Này các vÿ, có n m

iÁu sau ây không thã do c§u nguyÇn hay °Úc muñn mà có °ác: (1) tuõi thĩ (àyu), (2) s̄c 1p (va.n.na), (3) hçnh phúc (sukha), (4) danh tiçng (yasa) và (5) sanh cõi trÝi (sagga)." [T ng Chi, A"nguttara Nikàya, III. 47]

Ngh)a là, theo éc Ph-t, muñn

có séc khĩe chúng ta phÿi sñng tiçt ù, thián Ënh, không sa ñm s̄c dác, không r°âu chè, hút sách, siêng thã thao, và ngç nghÿ thích hãp. Muñn có s̄c 1p ta phÿi biçt giĩ gin séc khĩe, n uñng kiêng cí, nghÿ ngji hãp lý, làm viÇc iÁu ù v.v. Muñn có Ýi sñng hçnh phúc ta phÿi làm thiÇn, bĩ ác, tuân thç pháp lu-t, sñng vì lãich cạ mình và ng°Ýi khác. Muñn có danh tiçng ta phÿi siêng n ng hçc t-p, làm viÇc ch m chÿe, sñng có l°ing tâm, jø éc, c°ing trñc, liêm s), công b±ng, thanh cao, rùng l°ãng giúp á ng°Ýi khác và làm nhiÁu viÇc tñt. Muñn sanh cõi trÝi thì phÿi tu nhân tích éc, phát trián 10 hçnh lành, tu thián Ënh, bñ thĩ cúng d°Ýng và làm nhiÁu viÇc tẽ thiÇn. Nói chung, tÿt c£ những thè ó không thã do c§u nguyÇn hay °Úc muñn mà có °ác. ▷ ây, chúng ta thÿy chç ngh)a hành ùng jø éc là ph°ing chãm cạ mùt Ýi sñng hçnh phúc và an lçc theo Ph-t giáo.

Kinh ián Ph-t giáo cing xác Ënh

r±ng mùt Ýi sñng an lçc, hçnh phúc và giÿi thoát không phÿi là hÇ qu£ cạ những °Úc muñn cao 1p mà là kçt qu£ cạ quá trình nç lçc trau dõi jø éc, thián Ënh và trí tuÇ:

"Mùt ng°Ýi không chú

tâm trong sĩ tu t-p, d«u có khßi lên °Úc muñn °ác giÿi thoát khỏi các l-u ho-c, không còn chÿp thç, °Úc muñn ÿy nhÿt Ënh không °ác toji nguyÇn" (T ng Chi III A, 123. T°ing ñng III, 184).

Nói cách khác các °Úc muñn hay

c§u nguyÇn cao 1p trái vÙi nguyên lý nhân qu£ báo ếng chÉ là mÙt sĩ mĩi mòn chÝ
 ãi, vô ích và không c§n thiét, và òi khi còn mang lị sĩ chán ch°Ýng và th¶t
 vÍng:

Vt sĩa nị "sēng"
 con bò cái

Tìm d§u nị thùng cát có n°Ùc

D§u °Ùc nguyÇn cing không thành tñu-- (Kinh Trung BÙ I, 103).

Sĩ giác ngÙ, gi£i thoát hay chéng
 ¯c trong Ph-t giáo là k£t qu£ c¶a quá trình dày công tu t-p, ch-t Nt phiÁn
 não, l-u ho-c. Sĩ t-n diÇt phiÁn não là cÙi nguÓn c¶a Niét-bàn, c¶a ịo qu£ Vô
 th°āng BÓ Á. Nh°ng ó không ph£i là hÇ qu£ c¶a c§u nguyÇn hay cêu rxi:

"Muñn chéng °āc Vô
 th°āng BÓ Á mà không ojn trē Sát Đjo Dām VÍng, ch³ng khác nào nh° n¶u cát muñn
 thành cjm, dù tr£i qua ngàn éc ki£p cing không thÁ nào thành tñu °āc"
 (L ng Nghiêm, VI, 234-242).

Trong quá trình h°Űng ịn gi£i
 thoát c¶a mĩi hành gi£, Đéc Ph-t ã tuyên bñ là Ngài chÉ óng vai trò c¶a Đjo
 S° d«n °Ýng, không thÁ ban bñ cho chúng ta k£t qu£ gi£i thoát. Do ó, Á ịt
 chân lý gi£i thoát, chúng ta ph£i là hành gi£ tu t-p, nh° bài kÇ d°Űi ãy, Đéc
 Ph-t ã khuyên:

"Hãy tñ siēng
 trau dÓi,

Nh° Lai chÉ thuyét dıy.

Tñ hành trì thiÁn Ęnh,

Tñ gi£i thoát ác nghiÇp" (Kinh Pháp Cú, kÇ 276)

Sĩ tu t-p trên cị sß nx lĩc c¶a
 tñ thân còn °āc Đéc Ph-t sánh ví vÙi Ñc £o vİng ch¯c, chính trên cị sß này
 hoa tĚnh théc s½ nß rÙ, phiÁn não nghiÇp ch°Űng bĚ tiêu trē:

"Hãy tñ làm
 hòn £o,

Tinh c§n g¶p sáng suñt,

Trē c¶u uị: thanh tĚnh.

Địn thánh Ęa ch° Ph-t" (Kinh Pháp Cú, kÇ 236).

Và Đéc Ph-t cing l°u ý chúng
 ta, không ph£i tē Ngài, không ph£i tē ân sçng cêu chuÙc c¶a Thiên Chúa, không
 ph£i do mÙt ai, mà chính do sĩ tñ tu t-p c¶a chúng ta d«n chúng ta ịn sĩ giác
 ngÙ. Có nh° v-y, sĩ giác ngÙ ¶y mÙi vİng ch¯c:

"Ch³ng ph£i
 n°ịng ng°Ýi khác,

Mà یت °ác Niét-bàn,

Do tñ iÁu, tñ n°ing,

Mà ích ین kiên cÑ " (Kinh Pháp Cú, kÇ 323).

Do ó, ng°Ýi Ph-t tí khi n̄m vīng
nguyên lý nhân qu£ nghiÇp báo là cán cân th°βng phit chính xác, công b±ng, nên
không hoài công nhúc séc mong ãi, vīng c§u. Trái lị, khi làm xong bñt kó viÇc
thiÇn nào, hí trβ nên th£n nhiên, ung dung, không chÝ ãi kít qu£, vì hí biét
ch̄c ch̄n r±ng kít qu£ tñt s½ ین, không chóng thì chày. Hai câu thi vô danh
sau ãy cho thýy mÙt niÁm tin chân chánh ó:

Khai trì bñt ãi
nguyÇt

Trì thành tñt tñ lai

Tim dĒch là:

Đào ao ch³ng ãi
tr ng sao

Khi ao có n°Úc tr ng sao hiÇn vá!

Nói tóm lị, c§u nguyÇn có giá
trĒ rñt giÙi hìn trong Ýi sÑng ịo éc cça ng°Ýi Ph-t tí. Ng°Ýi Ph-t tí theo
úng tinh th§n Ph-t giáo là ng°Ýi theo chç ngh)α hành ùng thiÇn, ché không phĒi
là ng°Ýi chĒ biét °Úc vīng thiÇn. Chính hành ùng thiÇn quyét Ēnh Ýi sÑng ịo
éc ché không phĒi nhīng c§u nguyÇn hay °Úc nguyÇn chân thành.

V. C§u nguyÇn, phát
nguyÇn và hÓi h°Úng

Trong Ph-t giáo Địi thĒa còn
có hai khái niÇm liên hÇ ین c§u nguyÇn là "phát nguyÇn" và "hÓi
h°Úng" hay "hÓi h°Úng công éc." Hai khái niÇm này chĒa tĒi ý
ngh)α ịo éc rñt cao và ã trβ thành nçp sÑng cça các Ph-t tí theo truyán thÑng
B̄c tông hay Địi thĒa.

Trong nhiÁu tr°Ýng hãp nh°
chúng ta chĒng kiçn trong cuÚc sÑng, c§u nguyÇn th°Ýng phĒn ánh thái ù tâm lý
mong c§u hay mong ãi nhīng lãi ích hay hìn phúc cho bĒn thân mình, gia ình
mình, ãt n°Úc mình. Dù là các °Úc muñn hay mong mĩi thiÇn, nó cing th°Ýng xoay
quanh cái ta, vì cái ta, dù nhĩ hay lÚn. Nó có thÁ mang dáng dñp cça vĒ k÷,
trong sñ sâu kín nhñt cça tâm hOn. Ng°Ýi ta th°Ýng c§u nguyÇn cho ng°Ýi thân
mình, ché ít ai ngh) ین viÇc c§u nguyÇn nhīng iÁu tñt lành cho k» thù mình,
cho nhīng ng°Ýi hãm hị mình. Thái ù tâm lý này giÙi hìn vào ng°Ýi thân, ng°Ýi
làm tñt cho mình, ng°Ýi có ân ích vÙi mình ã trβ thành thói quen và t-p khí cça
chúng sanh nhiÁu Ýi.

Các b-c bÓ-tát cça Ph-t giáo
thì khác h³n. Các ngài không còn thái ù nh-n thĒc l-p c°Úc trên thân sị. Đñi vÙi
các ngài, tñt cĒ chúng sanh là thân b±ng quyçn thuÚc tĒ nhiÁu Ýi kiçp trong
quá khĒ. Chúng ta ã tĒng là cha m¹, anh em, bìn bè, thân thuÚc, vã chÓng cça

nhanh trong chuỖi dài vô thỵ cạ sanh tí. Tình th»ing thân quy»n và Óng loj không thÁ ng n c£n ỏác các ngài. Lòng tề bi cạ các ngài ỏa siêu v»at ranh giỖi cạ bÉ thí, ta ng»Yi, thân sị, thù bìn, mà còn trÉi rỦng »n các loài Ủng v-t và cây cỉ, côn trùng. MÙt tình th»ing vô bÝ b»n nh» v-y ỏa thức giác các ngài không sỦm chéng ỏc j»o qu£ vô th»ang bÓ- Á Á céu Ủ chúng sanh ang au khỖ trong ba cỖi.

Đj»o lý bÓ-tát ỏa đj»y ng»Yi Ph-t

tí mß rỦng tình th»ing và trí tuÇ »n vỦi míi ng»Yi và míi loài. MÙt khi đ»n thân trên con ỏYng bÓ-tát, ng»Yi Ph-t tí tr»Úc nh»t phÉi biçt "phát tâm." Sñ phát tâm bao gÓM 2 b»Úc: tr»Úc nh»t là phát tâm giác ngỦ nh» Ph-t và bÓ-tát (phát bÓ- Á tâm) sau ó là phát tâm Ủ chúng sanh. Phát tâm Ủ chúng sanh chính là "phát nguyÇn" cạ ng»Yi híc theo h»nh bÓ-tát. Phát tâm giác ngỦ là mÙt quá trình tñ tu, tñ Ủ. Phát tâm Ủ chúng sanh và quá trình lỏi tha, và céu Ủ tha nhân. H»nh bÓ-tát bao trùm tñ Ủ và Ủ tha, chéa ñng Şy ç nhân h»nh và qu£ chéng.

Ngoài ra, ng»Yi Ph-t tí còn phÉi

biçt hÓi h»Ủng công éc tu t-p cạ mình »n vỦi t»t c£ chúng sanh trong ba cỖi sáu ỏYng. N»u phát tâm giác ngỦ và phát nguyÇn Ủ sanh là nh»ng t»m lòng vì j»o cao c£, vì th»ing xót chúng sanh thì hÓi h»Ủng công éc là mÙt thÁ hiÇn cả thÁ cạ t»m lòng giác ngỦ và bao la ó. Ngh)a là, ng»Yi Ph-t tí tu t-p không phÉi vì cho mình mà cho ng»Yi, thành qu£ giác ngỦ và công éc thu hojch ỏác không phÉi Á dành riêng cho mình, mà còn san s» Áu cho chúng sanh. Chia s» công éc nh» v-y chính là làm cho tâm mình giác ngỦ, làm cho tình th»ing trß nên siêu v»at biên giỖi, thÝ gian và không gian.

Nói mÙt cách khác, ng»Yi Ph-t

tí hiÁu rõ j»o lý cạ éc Ph-t s½ không còn cşu nguyÇn mang tính ch»t "thu h'p" lỏi j»c cho b£n thân mình, gia ñnh mình, quNc gia mình, mà h»n hçt, phÉi biçt phát nguyÇn Á "mß rỦng" t»m lòng ra, h»Ủng »n lỏi ích cạ ng»Yi khác và t»t c£ chúng sanh; Á có nh»ng hojt Ủng cả thÁ, giác ngỦ mình và ng»Yi. Tình c£m vÉ k÷ và mang tính giỖi h»n cạ "cşu nguyÇn" ỏa ỏác tình th»ing cạ "phát nguyÇn" thay thç. Phát nguyÇn giác ngỦ Á tñ Ủ. Phát nguyÇn hÓi h»Ủng công éc cho tha nhân và chúng sanh là Ủ tha. Đây là hai -c tính thay thç hoàn toàn nh»ng cşu nguyÇn và ỏÚc muNn có tính cách h»n cuÚc.

Không có gì cao 1p cho b»ng

khi ng»Yi Ph-t tí làm b»t kó viÇc thiÇn gì không phÉi chÉ cho mình, vì mình, mà còn cho ng»Yi khác, vì ng»Yi khác và nói rỦng ra là t»t c£ chúng sanh. Sñ nghiÇp cing nh» mỏc tiêu lỦn nh»t cạ ng»Yi Ph-t tí là h»Ủng »n sñ giác ngỦ chính mình và chúng sanh. Sñ phát nguyÇn và hÓi h»Ủng công éc cạ ng»Yi Ph-t tí cing không ra ngoài mỏc tiêu giác ngỦ trñ v'ñ, ngh)a là cùng nhau tu hành và thành Ph-t:

NguyÇn em công éc
này

H»Ủng vÁ kh'p t»t c£

ĐÇ tí và chúng sanh

ĐÁu trñ thành Ph-t j»o.

VI. Kçt lu-n

Nh» v-y, j»o éc cạ ng»Yi Ph-t

tí không chi n»m ß nh»ng hành vi j»o éc cho b£n thân, mà co n cho xã hỦi loài

ngộ ý và các loại ùng v-t. Mặc tiêu đạo đức rùng rãi như v-y rõ ràng không thể phát sanh từ Đức muNn đn thuSn, mà phải phát xuất từ tâm nh-n thức giác ngộ cả thA, hành ùng lãitha cả thA, A tkt cđ chúng ta và chúng sanh cùng tưng b°Ùc h°Ùng đn và thành tựu con °Ýng và đạo quđ giác ngộ, v°ất thoát v)nh viAn sau khO.

Đây chính là điểm khác biệt

c n bđn nhkt và quan trđng nhkt, giữa đạo Ph-t và các tôn giáo khác, không những vA ý ngh)a cđsu nguyCn mà còn đ tính chkt vđ tha, vô ngã bao la trong hành vi đạo đức và thiCn ích cđng đạo ý Ph-t tí trên con °Ýng tu t-p hình bO-tát: phát tâm giác ngộ, phát nguyCn đ sanh, tu t-p công đức và hOđ h°Ùng công đức ó đn muôn loài, cđt chđ đ giác ngộ cho mình, đạo ý và tkt cđ chúng sanh./.